

The bitchfactor

Waarom vrouwen elkaar niks gunnen

'Heb je Marije nog gezien vandaag?' 'Nee, hoezo?' 'Nou, ik wil niet roddelen hoor, maar ze zag er heel slecht uit, alsof ze de hele nacht niet geslapen had.' 'Alweer? Vorige week viel ze bijna in slaap tijdens de vergadering. En het zag er niet uit of ze tijd had gehad om te douchen 's ochtends.' 'Ik snap ook niet dat ze denkt dat ze met twee kinderen fulltime kan werken, dat doe je jezelf toch niet aan?' 'Nee, en wat denk je van haar kinderen? Ze moet het zelf weten hoor, maar als ik haar was zou ik andere prioriteiten stellen.' Pff, ja inderdaad en...'

Tekst Roos Woltering

Een typerend gesprek bij de koffieautomaat op kantoor en inderdaad, dit gesprek vond plaats tussen twee vrouwen. Vrouwen staan

Roos Woltering: 'Ook op de werkvloer laten vrouwen anderen behoorlijk over de tong gaan'

erom bekend dat ze de neiging hebben om personen in hun omgeving kritisch te benaderen en dat ze niet vies zijn van een stevig potje roddelen. En dit gebeurt niet alleen in privésituaties, ook op de werkvloer laten vrouwen anderen behoorlijk over de tong gaan. Mannen zijn regelmatig het onderwerp van deze onderonsjes, maar nog vaker valt andere vrouwen deze twijfelachtige eer ten deel. Zeker op de werkvloer is dit vreemd. Vrouwen zouden elkaar hier juist moeten ondersteunen om hun eigen positie te verstevigen. Dat er een front wordt gevormd naar mannen om als vrouw sterker te komen staan, oké, maar waarom zou je je 'eigen nest' willen bevuilden?

Liever een man als baas

Een kleine zoektocht door pas gepubliceerde onderzoeken leert het volgende: vrouwen willen liever een man dan een vrouw als baas, vrouwen kunnen het niet uitstaan als vrouwen met dezelfde functie kans maken op promotie en vrouwen helpen hun vrouwelijke collega's niet om hun gelijke te worden. Het lijkt er dus op dat vrouwen andere vrouwen bijzonder weinig gunnen. Ook een kleine rondvraag levert hetzelfde beeld op. 'Vrouwen kunnen echte krenge zijn' of 'Vrouwen zijn hypocriet. Vriendelijk in je gezicht, maar als je je omdraait..., bij een man weet je tenminste waar je aan toe bent' waren een paar uitspraken die ik meermalen

hoorde. Maar, werd er aan toegevoegd, 'niet alle vrouwen zijn zo'. En, 'vrouwen leven wel veel meer met je mee, staan altijd voor je klaar en zullen je niet snel opzettelijk kwetsen'. Dit levert een incongruent beeld op, met aan de ene kant de vrouw als bitch en roddeltante, en aan de andere kant als zorgzame empathische vriendin. In dit artikel onderzoek ik de samenhang tussen deze twee, schijnbaar, uitersten.

Empathie

Om met de empathische kant van vrouwen te beginnen. Uit onderzoek blijkt dat meer vrouwen hoog scoren op empathie. Empathie kun je definiëren als de capaciteit om aan te voelen wat er in een ander omgaat. Deze hoge score van vrouwen kan verklaard worden vanuit de ik-ander differentiatie, die Martine Delfos in haar boek 'Verschil mag er zijn' beschrijft (zie kader). Vanuit het besef van de ander wordt het mogelijk je in de ander te verplaatsen, en zo ontwikkelt zich de mogelijkheid om empathisch gedrag te vertonen. Vrouwen zijn hier beter in dan mannen, soms zelfs een beetje te goed. Het gevaar schuilt 'm in te veel rekening met de ander houden en daardoor het eigenbelang verwaarlozen. Voor veel vrouwen zal de volgende situatie herkenbaar zijn:

op het werk wordt een uitje georganiseerd voor het personeel en ook Esmee krijgt de uit-

nodiging in haar mailbox. Dit triggert bij haar automatisch de volgende gedachtestroom:

Leuk, zo'n uitje, maar ik heb eigenlijk helemaal geen zin met de drukte van de laatste tijd, maar ik kan natuurlijk niet niet gaan, want dat is niet leuk voor degene die het georganiseerd heeft en ik was ook al niet bij het laatste teamuitje en toen vond Ilse dat ook duidelijk niet aardig van me, dus laat ik dan maar wel gaan. Of toch niet, want als ik ga moet ik wéér mijn vaste squashavond met Anke afzeggen en dat gebeurt al veel te vaak, maar aan de andere kant...

Tegen de tijd dat Esmee een beslissing genomen heeft, zijn alle personen op wie haar keus invloed heeft de revue gepasseerd, en

van rekening beter dan mannen bewust van de invloed van hun gedrag op de ander en kunnen zich beter verplaatsen in het gevoel dat de ander krijgt door hun gedrag/keuzes. Aan de andere kant, om iemand te kunnen kwetsen, moet je je wel in de ander kunnen verplaatsen, zodat je weet op welk gebied de ander kwetsbaar is.

Directe en indirecte agressie

Feit is dat zowel mannen als vrouwen onder elkaar af en toe wat uit te vechten hebben. Alleen de manier waarop mannen en vrouwen dit doen, verschilt van elkaar. De strijd van mannen kenmerkt zich door directe (fysieke en verbale) agressie. Mannen staan erom bekend 'recht voor zijn raap' te zijn en een te rechte rechtse uitdelen, kan de gemoederen

'Het liefst'

Om de strijd tussen vrouwen beter te begrijpen, is het nodig te kijken naar de kindertijd. Net zoals de ruzies tussen jongens op het schoolplein over wie de leider is, doorgaan in de vergaderkamer, groeien de ruzies van meisjes ook mee in de tijd. Door de betere antenne van meisjes voor sociale verhoudingen en het grote belang dat meisjes hechten aan verbondenheid en bij een groep horen waarmee ze veiligheid voor zichzelf creëren (want men valt niet aan wat men lief vindt), is wel/niet populair zijn een van de belangrijkste factoren voor het ontstaan van wrevel tussen meisjes.

Populariteit onder meisjes is te meten op verschillende facetten. Een aantal van die facetten zijn het uiterlijk, contact met jongens die

Meisjes van drie hebben de vaardigheid van het manipuleren al onder de knie

heeft zij haar eigenbelang afgezet tegen het belang van anderen. Maar stel nu dat Esmee geboren was als Bas?

Leuk, zo'n uitje, maar ik heb geen zin, bovendien kan ik dan niet squashen die avond.

Zonder af te wegen welke personen nadeel of voordeel ondervinden, maakt een man zijn keus. Hij denkt vanuit het 'ik' zonder dit direct in perspectief te plaatsen van de 'ander', niet omdat hij dit niet wil doen, maar omdat dit gedrag niet automatisch wordt aangezet.

Met dit idee in het achterhoofd lijkt het dus onlogisch dat vrouwen zich onaardig opstellen tegenover anderen. Ze zijn zich per slot

aardig doen bedaren en de schuld vereffenen. Een verklaring hiervoor komt vanuit het hoge testosteronniveau bij mannen, want hoe meer testosteron, hoe meer agressie. Echter, dit geldt alleen voor directe agressie. Voor indirecte agressie (negatief gedrag als pesten, liegen, negeren, beledigen, roddelen, onjuiste negatieve berichten verspreiden) is namelijk geen grote hoeveelheid testosteron nodig, maar juist een goed ontwikkeld ik-ander perspectief en empathisch vermogen. En laten dit nou net vaardigheden zijn die vrouwen goed in de vingers hebben. Het zal dan ook niet verbazen dat vrouwen hun strijd meestal op een indirecte manier uitvechten, waarbij roddelen een van de wapens is. Maar waarom en waarover hebben vrouwen strijd?

hoog in de pikorde staan, en hoe aardig je bent. Een meisje dat ruzie heeft, heeft dit vaak omdat haar populariteit - en dus haar plek in de rangorde - in het gedrang komt, en ze op die manier het risico loopt haar veiligheid te verliezen. Een manier om dit te voorkomen, is door indirecte agressief gedrag te vertonen. Bijvoorbeeld door negatieve dingen over anderen te zeggen, waardoor ze aan populariteit inboeten. Hierbij is het belangrijk bondgenootschappen te creëren met meisjes om sterker te komen staan en niet over te komen als roddelaarster. Goed kunnen manipuleren is dus onmisbaar om je positie te bewaken. De vaardigheid van het manipuleren hebben meisjes van drie jaar al onder de knie, en zij zetten dit ook bewust in om als 'het liefst' uit de bus te komen. Het is een behoorlijke opgave: anderen in een minder goed daglicht zetten zodat je er zelf beter vanaf komt, zonder als kwaadspreker bekend te staan. En dit alles om je positie als aardigste in de groep te bewaken.

DE IK-ANDER DIFFERENTIATIE

De ik-ander differentiatie hoort bij de vroegste ontwikkeling van een kind en zorgt ervoor dat er een bewustwording van het 'ik' ontwikkeld wordt, door het beseffen van het 'niet-ik' (dit kunnen zowel mensen als objecten zijn). Dit proces voltrekt zich bij meisjes en bij jongens, alleen door het grotere vermogen van meisjes/vrouwen tot zelfreflectie, is de ik-ander differentiatie meer gericht op andere mensen en minder op andere objecten.

Jongens daarentegen zijn meer gericht op objecten. Dit voltrekt zich al vanaf de eerste dag na de geboorte, meisjes kijken langer naar mensen, jongens langer naar voorwerpen (Connellan et al., 2001). Voor vrouwen is het door deze sterk ontwikkelde ik-ander differentiatie praktisch onmogelijk om geen rekening met een ander te houden, terwijl mannen bewust de keus moeten maken de ander mee te laten wegen bij beslissingen.

Psychologische meetlat

Eigenlijk wil een vrouw dus van nature niet dat een andere vrouw in een positief daglicht komt te staan; de kans is namelijk groot dat zij op dat moment het 'aardigst' gevonden wordt en dat zijzelf haar positie in de groep kan verliezen. Maar mannen willen toch ook hun positie behouden?

Inderdaad, ook mannen voeren deze strijd. Bij mannen zijn echter andere factoren van belang. Bij hen wordt populariteit zogezegd langs een andere meetlat gelegd. Namelijk langs de meetlat van fysieke kracht, succes en macht. Zoals ik in het artikel 'Macht van de secretaresse' (nr. 1/2, februari) aangeef: mannen en vrouwen positioneren zich in een groep op een andere manier. Waarbij mannen zich vergelijken op het gebied van status en macht, willen vrouwen in de groep de

len zich graag herkennen in de ander, en gaan op zoek naar vertrouwelingen die qua normen en waarden, overtuigingen en levensstijl, zoveel mogelijk gelijk zijn. Zij creëren het liefst zo snel mogelijk een 'wij', waarbij het 'ik' een ondergeschikte positie heeft. Dit gelijkheidsprincipe waar vrouwen zo sterk aan hechten, zorgt ervoor dat vrouwen die het nest verlaten, automatisch minder populair worden. Vanuit de behoefte alle vrouwen gelijk te houden, wordt het van na-

ongelijkheid die deze vrouw opzoekt, bekrikt en veroordeelt. Deze kritiek wordt gestuurd door de angst om de veiligheid van de groep te verliezen; afvallers worden daarom niet geaccepteerd.

De discussie over werkende moeders laat hetzelfde beeld zien. Dat het voor een vrouw lastig is om te besluiten of zij kiest voor haar carrière, haar kinderen of iets ertussenin, zal iedereen beamen. Maar in plaats van dat

De roddeltante en de empathische vriendin zijn twee kanten van dezelfde medaille

leukste, liefste en knapste gevonden worden. Zowel mannen als vrouwen doen aan plaatsbepaling in een groep, profileren zich om indruk te maken op elkaar én op de andere sekse. De mannelijke meetlat van fysieke kracht, succes, macht en status, is een relatief objectieve meetlat. De aspecten hiervan zijn gemakkelijker zichtbaar en kunnen daardoor directer aangevochten (en geaccepteerd) worden. Maar hoe meet je hoe aardig je bent? Hoe kun je dat zichtbaar maken? Hiervoor is een meer psychologische meting noodzakelijk. Dit resulteert onder andere in indirecte onderlinge agressie, en in het continu zoeken naar bevestiging bij anderen om te meten hoe ze ervoor staan.

Krabbenmand

Een ander principe dat van invloed is op aardig gedrag van vrouwen onderling, is het principe van de krabbenmand. Vrouwen wil-

ture lieve, zorgzame en ondersteunende gedrag opeens jaloers, onderdrukkend, en probeert men elkaar klein te houden. Je onderscheiden als vrouw is gevaarlijk. De uitdrukking: 'niemand ontsnapt aan de krabbenmand' is dan ook afkomstig uit de vrouwenbeweging. Als krabben, gevangen in een mand en klaar voor de kookpot, bemerken dat een andere krab wil ontsnappen door uit de mand te kruipen, wordt deze afvallige collectief weer naar binnen getrokken en zo de kans op vrijheid ontnomen. Liever iedereen ten onder dan dat er individuen ontsnappen. Dit principe bestaat ook bij groepen vrouwen. Een vrouw die wel eens wat meer wil zien dan de binnenkant van de mand en op zoek gaat naar haar vrijheid, door bijvoorbeeld minder geijkte keuzes te maken of ambitieus de carrièreladder te beklimmen, wordt bewust en onbewust tegengehouden door de rest van de groep, die de

vrouwen elkaar hierin helpen en ondersteunen, veroordelen zij elkaar. De vrouwen die kiezen voor een fulltime functie met veel kinderopvang, worden afgedaan als slechte moeders, en moeders die kiezen voor het fulltime moederschap worden veroordeeld omdat ze zichzelf geen ontwikkeling gunnen en hun kinderen niet het goede voorbeeld geven over rolverdeling. Vanuit de behoefte gelijk te zijn, ondermijnen vrouwen juist de veiligheid waar ze onbewust naar op zoek zijn.

Empathische kringen

Vrouwen zien andere vrouwen als een bedreiging, en reageren hierop met indirecte agressie. Enerzijds willen vrouwen op elkaar lijken, maar aan de andere kant willen ze binnen een groep wel net de leukste en aardigste gevonden worden. Op deze manier wordt veiligheid gecreëerd, zoals een man zijn veiligheid binnen een groep afdwingt door zijn status te verhogen. Om dit te bereiken manipuleren vrouwen anderen in hun omgeving, en dat kunnen ze goed doordat ze perfect in staat zijn zich in een ander te verplaatsen. Omdat ze juist hierdoor weten waar de ander het kwetsbaarst is. Oftewel, de roddeltante en de empathische vriendin zijn twee kanten van dezelfde medaille. <

Roos Woltering is psycholoog/coach, gespecialiseerd in 'Vrouw & Carrière'. Als coach begeleidt ze vrouwen die privé of zakelijk tegen typische vrouwenzaken aanlopen, zoals zichtbaarheid op de werkvloer, assertiviteit, werk/privébalans, omgaan met het politieke spel binnen organisaties. Informatie www.rooswoltering.nl.

TIPS

- Wees je bewust van je eigen indirecte agressie en probeer dit eens om te draaien naar meer directe agressie (zonder hierbij natuurlijk fysiek te worden). De meeste vrouwen geven aan dat ze het prettiger vinden om met/voor een man te werken, omdat een man de strijd boven tafel voert.
- Houd eens een maand bij hoe vaak, waar, met wie en waarover je roddelt. Bedenk ook eens wat het roddelen over deze persoon je oplevert.
- Verzet je tegen je behoefte altijd aardig gevonden te moeten worden. Soms moet je met je eigen gevoel van veiligheid spelen om stappen te kunnen zetten.
- Denk vaker alleen vanuit 'ik' en laat 'de ander' eens achterwege als je je keus maakt.
- Sluit je aan bij vrouwennetwerken, om zo te groeien in de werkende 'wij-identiteit' van vrouwen.